

ПРОПОЗИЦІЯ УКЛАСТИ БАГАТОСТОРОННІЙ ДОГОВІР (ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

OFFER TO CONCLUDE A MULTILATERAL CONTRACT (CIVIL ASPECT)

Таран О.С.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративних та цивільно-правових дисциплін факультету № 3
Національної академії внутрішніх справ*

Стаття присвячена дослідженню особливостей формування оферти у багатосторонньому договорі. Вивчено доктринальні підходи до поняття та змісту пропозиції укласти договір та виявлено специфіку оферти у багатосторонньому договорі. Зроблено висновок про спільне формування оферти усіма сторонами багатостороннього договору.

Ключові слова: багатосторонній договір, оферта, укладення договору, сторона договору, істотні умови договору.

Статья посвящена исследованию особенностей формирования оферты в многостороннем договоре. Изучены доктринальные подходы к понятию и содержанию предложения заключить договор, выявлена специфика оферты в многостороннем договоре. Сделан вывод о совместном формировании оферты всеми сторонами многостороннего договора.

Ключевые слова: многосторонний договор, оферта, заключение договора, сторона договора, существенные условия договора.

The article is devoted to the study of the characteristics of the formation of offer in a multilateral contract. The doctrinal approaches to the notion and content of the proposal to conclude a contract are examined, and the specific features of the offer in a multilateral contract are determined. A conclusion is drawn about the mutual formation of the offer by all parties to the multilateral contract.

Key words: multilateral contract, offer, conclusion of a contract, party to the contract, substantial conditions of the contract.

Постановка проблеми. Цивільне право регулює різні типи та види договорів, специфіка яких відображається у динаміці відповідних договірних відносин. Динаміка проявляється не лише на етапі виконання цивільно-правового договору, але й під час його укладення, адже подання та прийняття пропозиції укласти договір передбачає необхідність узгодження волевиявлень усіх його учасників. Відповідно до частини 4 статті 626 Цивільного кодексу України (надалі – ЦК України) однією із особливостей багатосторонніх договорів є те, що вони укладаються більш як двома сторонами. Можливість участі у багатосторонніх договорах трьох та більше сторін обумовлює актуальність дослідження порядку укладення даних договорів, зокрема особливостей формування пропозиції укласти багатосторонній договір.

Стан дослідження. Проблематиці поняття, змісту, порядку подання пропозиції укласти договір присвячені праці О.А. Беляневич, С.О. Бородовського, М.І. Брагінського, М.М. Великанової, М.В. Гордона, В.В. Груздева, В.В. Денисюка, О.С. Іоффе, В.В. Луця, В.С. Мілаш. Особливості укладення окремих різновидів багатосторонніх договорів, зокрема договорів про спільну діяльність простого товариства, досліджували О.Є. Блажівська, В.В. Резнікова, О.Б. Савельєв, К.В. Шаперенков, Г.В. Юровська. Динаміка договірних відносин, що виникають на підставі багатосторонніх договорів, їх, як правило, численний суб'єктний склад, необхідність узгодження волевиявлень декількох сторін для

укладення договору переконливо свідчать про актуальність вивчення особливостей формування пропозиції укласти багатосторонній договір.

Мета статті – на основі доктринальних підходів до поняття та змісту оферти виявити специфіку пропозиції укласти багатосторонній договір.

Виклад основного матеріалу. Стаття 626 ЦК України закріплює поділ цивільно-правових договорів на одно-, дво- та багатосторонні. Згідно з частиною 4 статті 626 ЦК до договорів, що укладаються більш як двома сторонами (багатосторонні договори), застосовуються загальні положення про договір, якщо це не суперечить багатосторонньому характеру цих договорів. Таким чином, при характеристиці оферти у багатосторонньому договорі слід, поперше, відштовхуватись від загальних положень ЦК України щодо порядку подання та прийняття пропозиції укласти договір; по-друге, адаптувати дані положення до сутності та спрямованості зобов'язання, що виникає з багатостороннього договору.

Відповідно до частини 2 статті 638 ЦК України договір укладається шляхом пропозиції однієї сторони укласти договір (оферту) та прийняття пропозиції (акцепту) другою стороною. Таким чином, зі змісту даної норми випливає, що, здійснюючи характеристику укладення цивільно-правового договору, законодавець враховує участь у договірному зобов'язанні лише двох сторін. Натомість відповідно до частини 4 статті 626 ЦК України багатосторонній договір можуть укласти більш як дві сторони, що

ускладнює процес узгодження їх волевиявлень та порядок подання та прийняття оферти.

Стаття 641 ЦК України встановлює, що пропозиція укласти договір (оферта) повинна містити істотні умови договору і виражати намір особи, яка її зробила, вважати себе зобов'язаною у разі її прийняття [1]. Таким чином, основними вимогами до оферти є змістовність (істотні умови договору), адресність (спрямованість одному чи декільком адресатам), визначеність (зрозумілість змісту пропозиції укласти договір) та констатація наміру оферента вважати себе зобов'язаним у разі прийняття пропозиції [2, с. 20; 3, с. 91; 4, с. 58].

Змістовність як одна з вимог до пропозиції укласти договір відображається у необхідності вказати в оферті істотні умови договору. Поняття багатостороннього договору не слід вузько, буквально тлумачити (за кількістю сторін), а, в першу чергу, варто враховувати критерій розподілу договорів на одно-, дво- та багатосторонні (спрямованість прав та обов'язків сторін договору). Багатосторонні договори опосередковують цивільно-правові відносини осіб, що прагнуть досягти спільної мети. При цьому кожен учасник є самостійною стороною договору, а загальна кількість сторін, як правило, є три та більше, однак бувають випадки, коли лише дві сторони укладають договір, спрямований на досягнення спільної мети (наприклад, договір про спільну діяльність, укладений двома сторонами). Істотними умовами багатосторонніх договорів є предмет багатостороннього договору та спільна мета, які обов'язково повинні бути відображені в оферті [5, с. 43].

На основі судової практики спробуємо застосувати загальноцивілістичну концепцію оферти, закріплену в статті 641 ЦК України, до багатостороннього договору, учасників якого об'єднує спільна мета. У провадженні Конотопського міськрайонного суду Сумської області була справа про розірвання договору простого товариства. Згідно з умовами даного договору двоє його учасників зобов'язувались об'єднати грошові кошти, фізичні, інтелектуальні та інші зусилля задля досягнення єдиної цілі – організації та проведення підготовчої роботи з відкриття відділення юридичної особи [6].

Якщо традиційно розглядати оферту як пропозицію, подану однією стороною договору іншій, що повинна містити істотні умови договору, то один і учасників вказаного вище договірному зобов'язання не зміг би самостійно визначити його істотні умови (предмет та спільну мету). Предметом багатостороннього договору, у тому числі договору простого товариства, є спільна діяльність. На момент подання оферти оферент не знає, чи діяльність, яку він визначив у багатосторонньому договорі як предмет, є спільною для нього та особи, якій він подає пропозицію укласти договір. Зокрема, згідно з наведеним вище прикладом судової практики, якщо один учасник подає іншому пропозицію укласти договір, то у момент подання пропозиції він лише має відомості про діяльність, яку сам прагне здійснювати, але не знає, чи таку саму діяльність бажає вчиняти інша особа.

Крім того, при поданні оферти мета організувати та провести підготовчі роботи з відкриття відділення юридичної особи є власною метою цього учасника, а не спільною метою обох учасників договору. Факт наявності спільної мети може бути підтверджений лише після прийняття пропозиції укласти договір простого товариства іншим учасником. Натомість спільна мета є істотною умовою багатостороннього договору, а тому повинна бути визначена в оферті, а не за фактом здійснення іншими учасниками акцептів.

Таким чином, навіть у договорі простого товариства за участю двох учасників, які об'єднані спільною метою (організувати та провести підготовчі роботи з відкриття відділення юридичної особи), не можна повною мірою застосувати розуміння оферти зі статті 641 ЦК України. Натомість слід констатувати, що поданню оферти у багатосторонньому договорі, зокрема договорі простого товариства, зазвичай передують попереднє узгодження сторонами всіх істотних умов договору (предмета та спільної мети).

Для того, щоб усі учасники багатостороннього договору разом сформуливали оферту, зокрема визначили предмет та спільну мету, вони можуть вести переговори, обмінюватись листами та здійснювати інші необхідні дії. У науковій літературі така діяльність визначається як переддоговірна стадія договірних правовідношень [7, с. 23], переддоговірні відносини сторін [8, с. 258] або організаційна стадія укладення договору [9, с. 61]. Незважаючи на різну термінологію, суть переддоговірного етапу одна – узгодження сторонами умов, прав та обов'язків за договором, що може втілюватись у розробці його проекту.

Щодо обов'язковості переддоговірних відносин сторін спостерігається два основні підходи: необов'язковість переддоговірного етапу укладення договору [2, с. 12]; обов'язкова наявність переддоговірних контактів сторін в окремих видах договірних зобов'язань, у тому числі у разі укладення договору простого товариства [9, с. 14].

На нашу думку, при вирішенні питання про обов'язковість переддоговірних відносин сторін багатостороннього договору, у тому числі договору простого товариства, слід керуватись принципом свободи договору. Оскільки оферта формується спільно усіма учасниками багатостороннього договору, то необхідність узгодження спільної мети обумовлює, як правило, наявність переддоговірних контактів сторін, хоча і не виключає можливість укладення багатостороннього договору лише шляхом подання та прийняття пропозиції. Якщо у багатосторонньому договорі беруть участь три та більше сторони, то переддоговірні відносини дозволяють узгодити істотні умови, що є необхідною складовою оферти.

Висновки. Багатосторонні договори укладаються учасниками, що прагнуть досягнути єдиної, спільної мети. Пропозиція укласти багатосторонній договір повинна формуватись за загальними правилами ЦК України до змісту, порядку подання та прийняття оферти, але водночас відображати характерні особливості договірному зобов'язання, що виникає на підставі багатостороннього договору. Специфіка

пропозиції укласти багатосторонній договір виявляється у спільному формуванні оферти усіма його учасниками. Так, лише спільне формування оферти, дозволяє відобразити такі істотні умови багатостороннього договору, як предмет та спільна мета. Якби оферта формувалась лише одним учасником договору, то вона могла б містити мету лише того учасника,

що подає пропозицію укласти договір, а не усіх сторін багатостороннього договору. Водночас предмет багатостороннього договору, а саме – спільна діяльність, також не може бути визначена одним, окремим учасником договору. У зв'язку з цим, як правило, укладенню багатосторонніх договорів передують переддоговірні відносини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України в редакції від 16 січня 2003 року зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
2. Бородовський С.О. Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / С.О. Бородовський. – Х., 2005. – 21 с.
3. Денисюк В.В. Оферта як стадія укладення цивільно-правового договору / В.В. Денисюк // Часопис цивілістики. – 2013. – Вип. 14. – С. 91–95.
4. Великанова М.М. Теоретичні питання укладення цивільно-правових договорів / М.М. Великанова // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2011. – № 1. – С. 57–61.
5. Таран О.С. Істотні умови багатостороннього договору [Текст] / О. С. Таран // Вісник Академії адвокатури України. – К. : Видавничий центр Академії адвокатури України, 2013. – число 2(27). – С. 39–44.
6. Рішення Конотопського міськрайонного суду Сумської області від 01 лютого 2016 року у справі № 577/5594/15-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55371800>.
7. Бервено С.М. Проблеми договірної права України : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / С.М. Бервено. – К., 2006. – 40 с.
8. Мілаш В.С. Переддоговірні відносини у сфері господарювання: проблеми теорії та практики / В.С. Мілаш // Право України. – 2010. – № 4. – С. 258–264.
9. Юровська Г.В. Договір простого товариства у цивільному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Г.В. Юровська. – К., 2010. – 20 с.

УДК 341.9

ІНСТИТУТ МИРОВОЇ УГОДИ ІЗ СІМЕЙНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ У МІЖНАРОДНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: СТАН ДОКТРИНАЛЬНОЇ РОЗРОБКИ ТА НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

THE INSTITUTE OF THE SETTLEMENT ON FAMILY-LAW DISPUTES IN INTERNATIONAL CIVIL LITIGATION: THE STATE OF THE DOCTRINE DEVELOPMENT AND NORMATIVE REGULATION

Черняк Ю.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного приватного права

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Предметом дослідження статті є мирова угода, що укладається сторонами з метою врегулювання міжнародного сімейно-правового спору. Проаналізовано міжнародні правові акти, норми цивільного процесуального та сімейного права України, якими передбачено застосування різних видів процедур примирення. Сформульовано висновки про основні ознаки мирової угоди у міжнародному цивільному процесі та про те, як співвідносяться положення національного законодавства України із міжнародними стандартами регулювання мирової угоди.

Ключові слова: міжнародний цивільний процес, мирова угода, Гаазькі конвенції, регламенти Європейського Союзу, сімейно-правові спори.

Предметом исследования статьи является мировое соглашение, которое заключается сторонами с целью урегулирования международного семейно-правового спора. Проанализированы международные правовые акты, нормы гражданского процессуального и семейного права Украины, которыми предусмотрены различные виды процедур примирения. Сформулированы выводы о признаках мирового соглашения в международном гражданском процессе и о том, как соотносятся положения национального законодательства Украины с международными стандартами урегулирования мирового соглашения.

Ключевые слова: международный гражданский процесс, мировое соглашение, Гаагские конвенции, регламенты Европейского Союза, семейно-правовые споры.